

increase the effectiveness of competitiveness of the national agribusiness are proposed.

The results of the study discovered that to increase efficiency of agribusiness in Ukraine country should: increase investment attractiveness of the agricultural sector and improve the business environment, to implement an innovative model of production and processing of agricultural products, develop integration processes in agricultural production, develop and harmonize national standards for food and food raw materials to international requirements, improve customs tariff protection of entrepreneurs in agribusiness.

Keywords: *agribusiness, efficiency, market, competitive advantages.*

УДК 351.72:338.43

АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Л. О. БЕРЕЗОВСЬКА,

кандидат економічних наук, доцент
**Національний університет біоресурсів
і природокористування України**

Анотація. *Однією з проблем розвитку аграрного виробництва в Україні є його недостатня державна підтримка. У переважній більшості розвинених країн світу процеси державного регулювання аграрного сектору економіки передбачають державну підтримку сільськогосподарських товаровиробників усіх форм власності, що знижує конкурентоспроможність вітчизняних аграрних підприємств.*

Мета дослідження – аналіз та виявлення основних проблем державної підтримки аграрного сектору економіки України.

Для наукового вирішення поставлених у роботі завдань використовувалися: історичний метод – під час дослідження еволюції державної підтримки аграрного сектору економіки; метод порівняльного аналізу – при оцінці фінансування програм підтримки; абстрактно-логічний метод – при визначенні основних проблем державної підтримки сільськогосподарського виробництва в Україні.

Проаналізовано стан та виявлено основні проблеми підтримки аграрного сектору економіки України, а саме: скорочення фінансування заходів прямої підтримки аграрного сектору; неефективне використання коштів Аграрним фондом при здійсненні ним цінового регулювання на аграрному ринку; низький рівень обізнаності селян щодо можливостей одержання ними державної допомоги, складний процедурний механізм і непрозорість отримання державної підтримки; недостатні обсяги фінансування та припинення дії деяких державних програм; низький

рівень використання державою непрямих заходів підтримки аграрного сектору.

Ключові слова: державна підтримка, фінансово-кредитна підтримка, цінове регулювання, податкове стимулювання, субсидії, дотації

Однією з проблем розвитку аграрного виробництва в Україні є його недостатня державна підтримка. У переважній більшості розвинених країн світу процеси державного регулювання аграрного сектору економіки передбачають державну підтримку сільськогосподарських товаровиробників усіх форм власності, що знижує конкурентоспроможність вітчизняних аграрних підприємств.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми державної підтримки аграрного сектору економіки досліджено у наукових працях В. Галушка, П. Саблука, М. Кропивка, Т. Заяць, В. Онищенко, П. Лайка, О. Черевка, А. Юзефовича, В. Юрчишина, О. Гудзь, Н. Танклевської та ін.

Танклевська Н. зазначає, що для ефективного розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні та підвищення його конкурентоспроможності, перш за все, необхідно впорядкувати процес державного фінансування сільського господарства, забезпечити його значне зростання й ефективність використання ресурсів, що відповідає як принципам ринкової економіки, так і підходам до державного стимулювання сільськогосподарського виробництва в інших країнах [5].

Проте, незважаючи на значні здобутки вітчизняних науковців, залишається невирішеною значна частина проблем, пов'язаних із державною підтримкою аграрного сектору.

Мета дослідження – аналіз та виявлення основних проблем державної підтримки аграрного сектору економіки України.

Виклад основного матеріалу. Державна підтримка аграрного сектору економіки України в нинішніх умовах здійснюється за такими напрямками:

- цінове регулювання;
- субсидії та дотації на виробництво й придбання ресурсів;
- фінансово-кредитна підтримка;
- податкове стимулювання;
- спеціалізована підтримка за окремими напрямками та програмами.

Цінове регулювання відбувається через уведення мінімальних закупівельних цін на зернові, насіння соняшнику, тваринницьку продукцію і регулюється законом України «Про державну підтримку сільського господарства України» [2].

Субсидії та дотації на виробництво та придбання ресурсів в Україні з'явилися у 2002 р., коли було запроваджено компенсацію 30 % вартості придбаної вітчизняної техніки. Для підтримки тваринницької галузі у 2003 р. було введено доплати сільськогосподарським товаровиробникам за збереження поголів'я корів м'ясного та молочного напрямку, овець та кіз, у 2004 р. – бюджетні субсидії сільськогосподарським товаровиробникам за продані ними тварини переробним підприємствам та компенсацію варто-

сті добрив, що діяла лише один рік, а у 2006 р. запроваджено виробничі дотації в рослинництві – бюджетні виплати на гектар зернових, ріпаку, льону. Загалом бюджетна підтримка виробників продукції рослинництва та тваринництва у 2006–2008 роках становила у середньому 1,6–2,7 млрд грн, у 2009 р. підтримка скоротилася до 370 млн грн, а у 2010 р. – до 100 млн грн.

Фінансово-кредитна підтримка здійснюється відповідно до закону України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою», який передбачає надання сільськогосподарському товаровиробнику коштів із державного бюджету як субсидій для оплати частини страхового платежу (страхової премії), нарахованого за договором страхування. Цей Закон мав сприяти розвитку страхового ринку в сільськогосподарському виробництві та дати змогу товаровиробникам знизити витрати на страхування сільськогосподарської продукції [4].

Починаючи з 2000 р., сільськогосподарським підприємствам в Україні надається часткова компенсація відсоткових ставок на отримання кредитів комерційних банків і здійснення лізингових платежів. Розмір кредитної ставки, що компенсується за залученими кредитами, а також порядок компенсації лізингових платежів, визначаються Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення фінансової підтримки суб'єктів господарювання агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів та компенсації лізингових платежів» [3].

Податкове стимулювання передбачає сплату єдиного податку, а також спеціальний механізм оподаткування податком на додану вартість (ПДВ).

Спеціалізована підтримка за окремими напрямками та програмами передбачає: розвиток фермерства, кредитної кооперації, рослинництва, тваринництва, підвищення родючості ґрунтів, ведення сільського господарства на радіаційно забруднених територіях тощо. З червня 2012 р. у межах бюджетної програми «Державна підтримка галузі тваринництва» запроваджено дотації селянам за збереження молодняку великої рогатої худоби: за теля віком від 3 до 5 місяців сільськогосподарські товаровиробники отримують 250 грн, від півроку до 8 місяців – 500 грн, від 9 до 11 місяців – 750 грн за голову.

Загалом на дотації селянам за збереження молодняку великої рогатої худоби передбачено спрямування близько 1 млрд грн. Також Міністерство аграрної політики та продовольства спільно з Національною академією аграрних наук України розробили Національний проект «Відроджене скотарство», який передбачає шляхи і механізми нарощування поголів'я великої рогатої худоби, її продуктивності, обсягів продукції скотарства з відповідним організаційно-економічним, технологічним, технічним та нормативно-правовим забезпеченням.

Вищенаведені програми підтримки сільськогосподарських товаровиробників з державного бюджету хоча й визначені на законодавчому рівні, але впродовж 2012–2016 років мали незначне фінансування.

Зокрема, Законом України «Про Державний бюджет України на 2016 рік» [1] передбачено 667,8 млрд грн видатків із Державного бюджету, що на 254,2 млрд грн більше від рівня 2012 р., проте видатки Міністерства аграрної політики та продовольства становлять 1,5 млрд грн, що на 7 млрд грн менше, ніж у 2012 р. (табл. 1).

1. Динаміка видатків Державного бюджету України, млрд. грн.*

Показники	Роки					Відх. (+/-) 2016 р. до 2012 р.
	2012	2013	2014	2015	2016	
Видатки Державного бюджету, всього	413,6	419,8	441,6	581,7	667,8	254,2
Видатки Міністерства аграрної політики та продовольства України	8,5	8,7	6,4	2,2	1,5	-7,0
% до загального обсягу видатків	2,06	2,07	1,45	0,38	0,22	-

*За даними додатків до Державного бюджету України на 2012–2016 роки.

Аналіз видатків Державного бюджету на 2016 р. свідчить про значні скорочення фінансування майже всіх програм в аграрному секторі, порівняно з бюджетом на 2012 р. (табл. 2).

2. Державна фінансова підтримка сільськогосподарського виробництва в Україні за 2012–2016 роки, млрд. грн.*

Показники видатків державного бюджету за відомчою та програмною класифікаціями	Роки					Відх. (+/-) 2016 р. до 2012 р.
	2012	2013	2014	2015	2016	
Заходи з боротьби зі шкідниками та хворобами с.-г. рослин, запобі- гання розповсюдженню збудників інфекційних хвороб тварин	34,0	25,5	3,0	-	-	-34,0
Державна підтримка розвитку хмелярства, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними	1075,0	100,0	100,0	-	-	-1075,0
Створення Державного земельного банку	120,0	-	-	-	-	-120,0
Фінансова підтримка створення оптових ринків с.-г. продукції	200,0	-	-	-	-	-200,0
Державна підтримка галузі тваринництва	732,0	650,0	888,0	250,0	-	-732,0
Проведення земельної реформи	96,43	221,78	8,4	-	-	-96,43
Видача державних актів на право власності на землю в сільській місцевості	233,37	54,06	-	-	-	-233,37
Надання кредитів фермерським господарствам	27,8	27,9	27,9	25,6	15,82	-11,98

Фінансова підтримка заходів в АПК на умовах фінансового лізингу	30,02	8,84	3,82	3,82	3,82	-26,2
Фінансова підтримка заходів в АПК (здешевлення страхових платежів)	822,4	91,78	5,0	5,0	5,0	-817,4
Фінансова підтримка заходів в АПК шляхом здешевлення кредитів	-	-	-	300,0	300,0	300,0

*За даними додатків до Державного бюджету України на 2012–2016 роки.

Згідно з додатком № 3 бюджету на 2016 р., передбачається значне зменшення видатків по більшості статей, які фінансувалися в 2012–2015 роках. У 2016 р. залишилося лише чотири програми з програм, що фінансувалися раніше.

На фінансову підтримку заходів в агропромисловому комплексі на умовах фінансового лізингу має бути виділено в 2016 р. 3,82 млн грн проти 30 млн у 2012 р., на програму надання кредитів фермерським господарствам фінансування скорочено на 11,9 млн грн, а на програму фінансової підтримки заходів в АПК (здешевлення страхових платежів) – на 817,4 млн грн.

Лише за програмою фінансової підтримки заходів в АПК шляхом здешевлення кредитів передбачено збільшення фінансування в 2016 р. на 300 млн грн.

Висновки і перспективи. Отже, основними проблемами щодо державної підтримки сільськогосподарського виробництва в Україні є:

- скорочення фінансування заходів прямої підтримки аграрного сектору;
- неефективне використання коштів Аграрним фондом при здійсненні ним цінового регулювання на аграрному ринку;
- низький рівень обізнаності селян щодо можливостей одержання ними державної допомоги, складний процедурний механізм і непрозорість її отримання, унаслідок чого, основна маса вітчизняних товаровиробників, які такої підтримки потребують, залишаються поза її межами;
- недостатні обсяги фінансування державних програм, а також неефективність використання коштів за ними;
- припинення дії державних цільових програм, унаслідок чого, окремі напрями державної підтримки сільського господарства припинили існування;
- низький рівень використання державою непрямих заходів підтримки аграрного сектору.

Список літератури

1. Гудзь О. Є. Податкове регулювання розвитку агросфери в Україні [Електронний ресурс] / О. Є. Гудзь // Ефективна економіка. – 2012. – № 1. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=880>.
2. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Офіційний сайт ДФС України. – Режим доступу : <http://www.sta.gov.ua>
3. Про Державний бюджет України на 2016 рік : закон України від 25/12/2015 № 928-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/928-19>

4. Про державну підтримку сільського господарства України : закон України від 24.06.2004 №1877-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1877-15>
5. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення фінансової підтримки суб'єктів господарювання агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів та компенсації лізингових платежів : постанова Кабінету Міністрів України від 11.08.2010 р. № 794 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/794-2010-%D0%BF>
6. Прокопенко Н. С. Податкове регулювання агропромислового виробництва : монографія. – К. : ІАЕ, 2009. – 316 с.
7. Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою : закон України від 09.02.2012 № 4391-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4391-17>
8. Танклевська Н. Стан та перспективи розвитку державного фінансування сільськогосподарських підприємств України [Електронний ресурс] / Н. Танклевська, О. Супрун // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2013. – Вип. 1 (8). – С. 262–270. – Режим доступу : <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2013/13tnsspu.pdf>

References

1. Hudz, O. Іe (2012). Podatkove rehuliuвання rozvytku ahrosfery v Ukraini [Elektronnyi resurs] / O. Іe. Hudz // Efektyvna ekonomika, 1. – Rezhym dostupu: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=880>.
2. Podatkovi kodeks Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Ofitsiinyi sait DFS Ukrainy. – Rezhym dostupu: <http://www.sta.gov.ua>.
3. Pro Derzhavnyi biudzhzet Ukrainy na 2016 rik: zakon Ukrainy vid 25/12/2015 № 928-VISh [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/928-19>
4. Pro derzhavnu pidtrymku silskoho hospodarstva Ukrainy: zakon Ukrainy vid 24.06.2004 №1877-IV [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1877-15>.
5. Pro zatverdzhennia Poriadku vykorystannia koshtiv, peredbachenykh u derzhavnomu biudzheti dlia zdiisnennia finansovoi pidtrymky subiektiv hospodariuvannia ahropromyslovoho kompleksu cherez mekhanizm zdeshevlennia kredytiv ta kompensatsii lizynhovykh platezhiv: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 11.08.2010 r. № 794 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/794-2010-%D0%BF>.
6. Prokopenko, N. S. (2009). Podatkove rehuliuвання ahropromyslovoho vyrobnytstva: Monohrafiia. – K.: ІАЕ, 316.
7. Pro osoblyvosti strakhuvannia silskohospodarskoi produktsii z derzhavnoiu pidtrymkoiu: zakon Ukrainy vid 09.02.2012 №4391-VI [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4391-17>.
8. Tanklevska, N. (2013). Stan ta perspektyvy rozvytku derzhavnoho finansuvannia silskohospodarskykh pidpriemstv Ukrainy [Elektronnyi resurs] / N. Tanklevska, O. Suprun // Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava, 1 (8), 262–270. – Rezhym dostupu: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2013/13tnsspu.pdf>.

АНАЛИЗ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОДДЕРЖКИ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

Л. О. Березовская

Аннотация. *Одной из проблем развития аграрного производства в Украине есть его недостаточная государственная поддержка. В подавляющем большинстве развитых стран мира процессы государственной регуляции аграрного сектора экономики предусматривают государственную поддержку сельскохозяйственных товаропроизводителей всех форм собственности, которая снижает конкурентоспособность отечественных аграрных предприятий.*

Цель исследования – анализ и выявление основных проблем государственной поддержки аграрного сектора экономики Украины.

Для научного решения поставленных в работе заданий использовались: исторический метод – при исследовании эволюции государственной поддержки аграрного сектора экономики; метод сравнительного анализа – при оценке финансирования программ поддержки; абстрактно-логический метод – при определении основных проблем государственной поддержки сельскохозяйственного производства в Украине.

Проанализировано состояние и обнаружены основные проблемы поддержки аграрного сектора экономики Украины, а именно: сокращение финансирования мероприятий прямой поддержки аграрного сектора; неэффективное использование средств Аграрным фондом при осуществлении им ценовой регуляции на аграрном рынке; низкий уровень осведомленности крестьян относительно возможностей получения ими государственной помощи, сложный процедурный механизм и непрозрачность получения государственной поддержки; недостаточные объемы финансирования и прекращения действия некоторых государственных программ; низкий уровень использования государством не прямых мероприятий поддержки аграрного сектора.

Ключевые слова: *государственная поддержка, финансово-кредитная поддержка, ценовое регулирование, налоговое стимулирование, субсидии, дотации*

ANALYSIS OF THE STATE SUPPORT OF AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE

L. O. Berezovskaya

Abstract. *One of the problems of development of agricultural production in Ukraine is its insufficient state support. In most developed countries the processes of state regulation of the agricultural sector providing state support to agricultural producers of all forms of ownership, which reduces the competitiveness of domestic agricultural enterprises.*

Aim of the article is to analyze and identify the main problems of state support for the agricultural sector of Ukraine.

For the scientific decision of the tasks put in-process used: historical method – at research of evolution of state support of agrarian sector of economy; method of comparative analysis – at the estimation of financing of the programs of support; abstractly logical method – at determination of basic problems of state support of agricultural production in Ukraine.

Thus, the main problems for state support of agricultural production in Ukraine are: reduction of financing of direct support to agricultural sector; ineffective use of the Agrarian Fund in carrying out price regulation in the agricultural market; low level of awareness of farmers about the possibilities of obtaining their state aid, complicated procedural mechanism and the opacity of its receipt, so that the majority domestic producers who need this support remain outside; insufficient amounts of financing of state programs and ineffective use of funds for them; the termination of the government target programs, resulting in some areas of government support for agriculture have ceased to exist; low power use of indirect measures to support the agricultural sector.

Keywords: state support, financial and credit support, price regulation, tax stimulation, subsidies, grants

УДК:332.28(477)

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОРЕНДНИХ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Л. В. БОГАЧ, кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри глобальної економіки
**Національний університет біоресурсів
і природокористування України**
e-mail: lorabogach7@gmail.com

Анотація. Проаналізовано стан розвитку земельних орендних відносин сільськогосподарських підприємств, а також організаційно-економічні особливості та пріоритети функціонування аграрних формувань на основі оренди сільськогосподарських земель. Визначено переваги, недоліки, причини та фактори, під впливом яких відбувається розвиток земельно-орендних відносин. Проаналізовано структурні зміни у формах власності на землю. Визначено теоретичні й методичні засади та сформульовано практичні рекомендації щодо формування та регулювання орендних земельних відносин у сільськогосподарських підприємствах.

Розкрито сутність поняття «оренда землі». Досліджено тенденції та можливості подальшого вдосконалення земельних орендних відносин в умовах глобалізації. Слід відзначити, що орендні земельні відносини можуть дати бажаний ефект за таких умов: державної, фінансової, правової та